
REVIEW ARTICLE / DERLEME YAZISI

Bağımlılıkta Aşerme ile İlgili Yapılan Lisansüstü Çalışmalar Üzerine Bir İnceleme

Hasan ÖRÜCÜ¹

Özet: Bu çalışmanın amacı, 2019 yılına kadar Türkiye’de aşerme kavramı üzerine yapılan lisansüstü tezlerin bazı değişkenlere göre incelenmesidir. Araştırmanın çalışma grubunu YÖK Tez Merkezinde elektronik olarak ulaşılabilen 1 yüksek lisans, 6 tıpta uzmanlık tezi olmak üzere toplam 7 tez oluşturmaktadır. Nitel bir araştırma olan çalışmada, doküman incelemesi yöntemi kullanılmış, lisansüstü tezler yıl, üniversite, örneklem, konu ve yöntem açısından incelenerek değerlendirilmiştir. Topladığımız veriler betimsel analizle çözümlenerek tablolarda gösterilmiştir. Çalışma neticesinde konu ile ilgili 18-80 yaş aralığını konu alan tezlerin ilkinin 2009 yılında yapıldığı, 2015 yılında 2, 2017 yılında 1, 2018 yılında ise 3 tez yapıldığı görülmüştür. Bağımlılık tedavisinde önemli bir yere sahip olan aşerme kavramı ile ilgili yapılan lisansüstü çalışmaların sınırlı sayıda olduğu anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Aşerme, Bağımlılık, Alkol ve Madde, Lisansüstü Tezler

An Analysis On Postgraduate Studies About Craving In Addiction

Abstract: The study aims at analysing postgraduate dissertations about cirtosis in addiction that were done in Turkey until 2019 in terms of different variables. The study group consists of totally seven dissertations, one of which is a master thesis and six are speciality in medicine thesis, and which were obtained from electronic media of Thesis Center of Council of Higher Education. In the study which is a qualitative study, document analysis method was used, and postgraduate dissertations were evaluated by analysing them in terms of year, university, sample, subject and method. The obtained data were analysed with descriptive analysis method, and they are presented as tables. As a result of the study, it was established that the first of the dissertations related to this subject about 18-80 age range was carried out in 2009, and 2 dissertations were carried out in 2015, 1 was carried out in 2017 and 3 were carried out in 2018. It was revealed that the number of postgraduate dissertations on cirtosis which is an important term in addiction treatment is insufficient.

Key Words: Cirtosis, Addiction, Alcohol and Drug, Postgraduate Dissertations

---

¹Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Adalet MYO Öğr. Gör, Yakındoğu Üniversitesi & IMBL Genel Psikoloji ABD Doktora Öğrencisi

Address of correspondence/ Yazışma adresi: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Adalet MYO Öğr. Gör, Yakındoğu Üniversitesi & IMBL Genel Psikoloji ABD Doktora Öğrencisi, E-mail: hasanorucu@hotmail.com

Date of Received/Geliş Tarihi: 28.10.2019, **Date of Revision/Düzelme Tarihi:** 02.11.2019, **Date of Acceptance/Kabul Tarihi:** 08.11.2019

Citing/ Referans Gösterimi: Örucü, H. (2019). An Analysis On Postgraduate Studies About Craving In Addiction. *Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi, 1*(Özel Sayı.1): 59-62 doi:10.35365/ctjpp.19.special1.17

Giriş

Aşerme ilk defa 1955 yılında bağımlılığın merkezindeki yapı olarak tanımlanmıştır (Jellinek, 1955). Patolojik olarak güçlü istek, dürtü, güçlü arzu anlamlarına gelmektedir. Anksiyete, depresyon, saldırganlık davranışlarına sebebiyet verdiği gibi iştah ve uyku üzerinde de etkilere sahiptir (Maya, 2019)(Evren, ve diğerleri, 2009) (Pombo, Luisa Figueira, Walter, & Lesch, 2016). DSM-5'te "aşerme madde kullanımına yönelik güçlü bir istek ya da dürtü" ölçütü ile tanımlanmıştır(APA, 2013).Sadece yoksunluğun bir belirtisi değil, tedavi sürecinin bir parçası olarak aşerme dikkate alınmalıdır (Hasin, ve diğerleri, 2013). Aşerme tekrarlayan etkiye sahip anlaşılması zor bir bileşendir (Anton, 1999). Kişiyi iradi veya otomatik olarak belli hedeflere yönelten ve tekrarlayan unsurdur. (Kavanagh, Andrade, & May, 2005).

Aşermek, kişinin zarar görmesine rağmen bağımlılık maddesini almaya yönelik şiddetli arzu ve bu yönde irade gücüne sahip olmaktır. Haz ve ağrıyı azaltmak gibi pozitif, rahatsızlık veya önemli bir yakını kaybetmek gibi negatif yönde etkilerden de bahsedilebilir (Aslan, 2009). Bağımlı olunan maddeyi bıraktıktan sonra bile yıllarca etkisi devam edebilir (Basmacı, 2015). Aşerme tedaviye uyumu zorlaştıran bir süreçtir. Aşerme durumu herkeste aynı şekilde görülmeyen, kişiden kişiye değişebilen güçlü bir etkidir. (Kılıç, 2018). Aşerme çeşitli bilişsel boyutları olan önemli bir olgu olduğu gibi kişinin meşgul olmadığı zamanları kollayan bir özelliğe de sahiptir (Kılıç, 2018).

Yapılan tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere aşerme çok güçlü bir dürtüdür. Aşermenin bağımlılık tedavisindeki yerini anlama adına lisansüstü çalışmaların incelenmesi ve belirlenmesi yeni araştırmacılara hem bir boşluğu gösterme hem de teşvik anlamında önemli katkı sağlayacaktır. Bu çalışma aşerme konusunun çalışmak isteyen akademisyenlere bir perspektif sunma amacı gütmektedir.

Araştırmanın Amacı

Aşerme konusu üzerine yapılan lisansüstü tezleri; yıl, üniversite, örneklem grubu, konu, araştırma yöntemleri gibi değişkenler açısından sistematik olarak incelemektir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma; YÖK Tezde elektronik ortamda ulaşılan, aşerme kavramıyla ilgili; (Aslan, 2009), (Basmacı, 2015), (Sübay, 2017; Çetin, 2015), (Kılıç, 2018), (Tosun Dilci, 2018), (Ceren, 2018) tarafından hazırlanan lisansüstü tezlerle sınırlıdır.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırma Modeli

Aşerme kavramı üzerine yapılan lisansüstü çalışmaları çeşitli değişkenler açısından inceleyerek nitel araştırma yöntemi ile yapılandırılmıştır. Doküman analiziyle araştırma sonuçları ortaya konulmaya çalışılmıştır (Yıldırım & Şimşek, 2008).

Çalışma Grubu

Çalışma grubunu, YÖK Tezde kayıtlı elektronik ortamda erişilebilen, aşerme kavramı üzerine hazırlanmış 1 yüksek lisans,6 tıpta uzmanlık tezi oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada kullanılan veriler nitel araştırma yönteminde teknik olarak doküman inceleme kullanılmıştır. Bu tür araştırmalarda araştırmacı sadece doküman inceleme tekniğini veri toplama yöntemi olarak kullanabilir (Yıldırım & Şimşek, 2008). Tarama YÖK Tez'de 2019 Yılı Ekim Ayında "Aşerme" kavramı ile yapılmıştır. Geliştirilen "Tez Değerlendirme Formu" ile tezin adı, yazarı, yılı, türü, üniversitesi, örneklem grubu, konusu ve yöntemini içeren bilgiler yer almıştır. Elde edilen bulgular betimsel analiz ile çözümlenerek tablolara aktarılmış ve sayısal olarak ifade edilmiştir. Elde edilen bulgular betimsel analiz ile çözümlenerek tablolaştırılmış ve sayısal ifadelere dönüştürülmüştür.

Bulgular

Bu bölümde, aşerme kavramı üzerine sonuçlandırılan lisansüstü tezlerin; yıl, üniversite, örneklem grubu, konu ve yöntemlerine göre dağılımlarına değinilmiştir.

Tablo 1 (Tez Değerlendirme Formu)

Üniversite/Birim	Tez Konusu	Hazırlayan	Tez Yılı	Tezin Türü				Araştırma Yöntemi(Nitel/Nicel /Karma)	Hedef Kitle	
				Yüksek Lisans	Doktora	Tıpta Uzmanlık	Yaş Grubu		Toplam	
Akdeniz Üniversitesi	Opiyat Kullanım Bozukluğu Olan Hastalarda Üstbilişlerin Duygudurum, Dürtüsellik ve Aşerme İle İlişkisi	Şima Ceren Pak	2018	-	-	1	Nicel	18-40	100	
9 Eylül Üniversitesi	Aşerme Yaşantı Ölçeği (AYÖ) Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması	Sema Kılıç	2018	-	-	1	Nicel	18-60+	750	
Eskişehir Üniversitesi	Osmangazi Alkol bağımlılığı tanısı alan erişkin hastalarda nörobilişsel işlevlerin aşerme şiddeti ile ilişkisi	Duriye Gizem Tosun Dilci	2018	-	-	1	Nicel	18-65	95	
Trakya Üniversitesi	Alkol ve opiyat bağımlılarında içsel farkındalığın aşerme, dürtüsellik ve karar verme ile ilişkisi	Büşra Sübay	2017	-	-	1	Nicel	Erişim kapalı	120	
İzmir Atatürk Eğitim ve Araştırma Hastanesi	Alkol bağımlılarında aşerme ile ilişkili etmenlerin araştırılması	Şule Acar Basmacı	2015	-	-	1	Nicel	45 (Ort.)	31	
Üsküdar Üniversitesi	Madde bağımlılığı tanısı almış olan bireylerde karar verme süreçleri ile aşerme (Craving) arasındaki ilişki	Aziz Görkem Çetin	2015	1	-	-	Nicel	18-50	81	
Gazi Üniversitesi	Erkek alkol bağımlılarında serum leptin ve grelin seviyeleri ile yoksunluk ve aşerme (Craving) arasındaki ilişki	Aslı Akın Aslan	2009	-	-	1	Nicel	44 (Ort.)	54	
Toplam				1		6			1231	

Tablo 1'e göre, yapılan tezlerin çoğunluğunun tıpta uzmanlık tezi olarak (f=6) hazırlanmıştır. Doktora tezi hiç yapılmamış (f=0), Yüksek Lisans tezi ise sadece (f=1) adet yapılmıştır. Lisansüstü tezlerin 6 farklı üniversite ve 1 eğitim araştırma hastanesinde yapıldığı görülmektedir. Sadece Üsküdar Üniversitesi yüksek lisans düzeyinde tez çalışması yapmış olup diğerleri tıpta uzmanlık tezleri olarak hazırlanmıştır. Lisansüstü tezlerin örneklem grubunu (f=1231) 18-80 yaş aralığındaki kişiler oluşturmaktadır. 18 yaş altı grupta hiçbir çalışma yapılmamıştır. Yapılan çalışmaların çoğunluğunun aşermenin diğer değişkenlerle (f= 6) arasındaki ilişki üzerine, sadece 1 çalışmanın (f=1) ölçek geçerlik ve güvenilirlik çalışması olduğu görülmektedir. Tezlerinin tamamında (f=7) nicel araştırma yöntemi kullanıldığı görülmektedir.

Tartışma ve Sonuç

Aşerme kavramı ile ilgili tezlerin 2009 yılından önce hiç yapılmadığı, 3 adet ile en çok 2018 yılında yapıldığı tespit edilmiştir. Hazırlanan lisansüstü tezlerin 6 farklı üniversite ve 1 eğitim araştırma hastanesinde yapıldığı belirlenmiştir. Örneklem grubunu 18-80 yaş aralığının oluşturduğu tezlerde toplam 1231 kişi araştırmalarda örnekleme dâhil edilmiştir. Aşerme kavramının farklı değişkenler ile ilişkisi üzerine yoğunlaşan çalışmalarda, sadece 1 tanesi ölçek geçerlik güvenilirlik üzerine yapılmıştır. Hem tıpta uzmanlık hem de yüksek lisans tezlerinde nicel araştırma yöntemi tercih edilmiş olup,

nitel ve karma yöntemle henüz tez çalışması yapılmamıştır.

YÖK Tezde 2019 Yılı Ekim Ayında yapılan taramada ulaşılan lisansüstü tezler değerlendirilmiştir. Yapılan tezlerde aşermenin bağımlılık tedavisi için önem arz eden çok yönlü bir bileşen olduğu belirtilmiştir. Aşerme ile diğer bileşenler arasında kurulacak ilişkiyi ortaya koyacak çalışmalar sağlıklı bireylerin korunması, bağımlılık tedavisinde ise klinik pratiğe önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Fakat çalışmalar yeterli değildir. Sadece 7 tane çalışmanın varlığı bunun bir kanıtı olarak sunulabilir. Mevcut çalışmalar aşerme kavramı ile ilgili önemli bulgular tespit etse de bu kavramın bütünsel bir yaklaşımla ele alınması gerektiği açıktır. DSM-5 in sınıflandırmasında "madde ile ilişkili bozukluklar ve bağımlılık bozuklukları"(Köröğlu, 2014) başlığı altında ele aldığı her bir değişkenin aşerme kavramı ile ilişkisi araştırılabilir. Bu çalışmanın sınırları yapılan lisans üstü tezleri tespiti yönelik olup, içerik olarak ta inceleme çalışması yapılabilir.

Sonuç olarak aktif madde kullanımı sonrası veya temiz kalmayı sürdüren bireyler üzerine yapılan lisansüstü tezler yeterli değildir. Ayrıca aşerme kavramı ile ilgili de alanda yapılacak akademik çalışmaların artması bağımlılık tedavisinin başarılı olmasına ciddi katkılar sağlayacaktır.

Kaynaklar

- Anton, R. (1999). What is craving? Models and implications for treatment. *Alcohol Research&Health: The Journal Of The National Institute on Alcohol Abuse and Alcoholism*, 23(3), 165-173.
- APA. (2013). DSM-5 Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı. Ankara: H.Y.B.
- Aslan, A. (2009). Erkek Alkol Bağımlılarında Serum Leptin Ve Grelin Seviyeleri İle Yoksunluk Ve Aşerme (Craving) Arasındaki İlişki. Uzmanlık Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri ABD.
- Basmacı, Ş. (2015). Alkol Bağımlılarında Aşerme İle İlişkili Etmenlerin Araştırılması. Uzmanlık Tezi. İzmir: İzmir Atatürk Eğitim ve Araştırma Hastanesi Psikiyatri Kliniği.
- Ceren, Ş. (2018). Opiyat Kullanım Bozukluğu Olan Hastalarda Üst bilişlerin Duygu durum, Dürtüsellik Ve Aşerme İle İlişkisi. Uzmanlık Tezi. Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Ruh Hastalıkları A.B.D.
- Çetin, A. (2015). Madde bağımlılığı tanısı almış olan bireylerde karar verme süreçleri ile aşerme (Craving) arasındaki ilişki. Master Tezi. İstanbul: Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji ABD.
- Evren, C., Çetin, R., Dalbudak, E., Durkaya, M., Çakmak, D., & Flannery, B. (2009). Yatarak tedavi gören erkek alkol bağımlısı hastalarda Cloninger'in kişilik boyutlarının alkol aşermesi ile ilişkisi. *Klinik Psikiyatri Bülteni*, 19(4), 373-381.
- Hasin, D., Q'Brien, C., Auriacombe, M., Borgers, G., Bucholz, K., Budney, K., . . . Grant, B. (2013, Ağustos). DSM-5 criteria for substance use disorders: recommendations and rationale. *The American Journal Of Psychiatry* (170), 834-851. doi:10.1176/appi.ajp.2013.12060782
- Jellinek, E. (1955). The Craving For Alcohol. *Quarterly Journal Of Studies On Alcohol*, 16(1), 35-38.
- Kavanagh, D., Andrade, J., & May, J. (2005). Imaginary Relish and Exquisite Torture: The Elaborated Intrusion Theory o Desire. *Psychological Review*, 112(2), 446-467.
- Kılıç, S. (2018). Aşerme Yaşantı Ölçeği (Ayö) Türkçe Formunun Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması. Uzmanlık Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği ABD.
- Köröğlu, E. (2014). DSM-5 Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı. Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Maya, H. (2019, Ekim 10). <http://www.yedam.org.tr>. <http://www.yedam.org.tr/bagimlilik-ve-craving-aserme> adresinden alındı
- Pombo, S., Luisa Figueira, M., Walter, H., & Lesch, O. (2016). Motivational factors and negative affectivity as Predictors Of Alcohol Craving. *Psychiatry Research*, 243, 53-56. doi: 10.1016/j.psychres.2016.02.064
- Sübay, B. (2017). Alkol ve opiyat Bağımlılarında İçsel Farkındalığın Aşerme, Dürtüsellik Ve Karar Verme İle İlişkisi. Uzmanlık Tezi. Edirne: Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları A.B.D.
- Tosun Dilci, D. (2018). Alkol Bağımlılığı Tanısı Alan Erişkin Hastalarda Nörobilişsel İşlevlerin Aşerme Şiddeti İle İlişkisi. Tıpta Uzmanlık Tezi. *Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi*.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (6. Baskı b.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.